Сімейні та спадкові справи за договорами України про правову допомогу

Колізійні норми та компетенція у сімейних і спадкових справах за 16 договорами України про правову допомогу і договорами СРСР: дієздатність, шлюб, діти й усиновлення, спадкування і заповіт — зі статтями та прив'язками.

ДОВІДНИК **Оновлено 8 листопада 2026** Автор: Геннадій Цірат

ПОДІЛИТИСЯ

ОСТАННІ ЗМІНИ

29.12.2023 Мінська конвенція 1993 припинила дію для України: сімейні та спадкові колізійні норми з шістьма державами СНД більше не діють (Закон № 2783-IX)

01.11.2013 Гаазька конвенція 2007 про стягнення аліментів набрала чинності для України

14.05.2011 Гаазька конвенція 1961 про форму заповідальних розпоряджень набрала чинності для України

01.02.2008 Гаазька конвенція 1996 про захист дітей набрала чинності для України

01.09.2006 Гаазька конвенція 1980 про викрадення дітей набрала чинності для України

Про що цей довідник

Шістнадцять договорів України про правову допомогу містять колізійні норми та правила компетенції у сімейних і спадкових справах: яким законом визначається дієздатність і опіка, умови й розірвання шлюбу, походження дитини та усиновлення, спадкування рухомого й нерухомого майна і форма заповіту, а також які органи компетентні та чи визнаються рішення без окремого провадження. Решта 14 двосторонніх договорів таких норм не мають — вони регулюють лише процедуру: вручення документів, докази, визнання рішень. Довідник зібрано за українськими текстами договорів на сайті Верховної Ради: у кожній клітинці — прив'язка і стаття, назва держави веде на текст договору. Де норми немає, так і написано: «немає норми».

Договір — це перший рівень. Якщо з державою договору немає або в договорі немає норми, застосовують Закон України «Про міжнародне приватне право» (розділи IX і X — сімейні та спадкові відносини) і Гаазькі конвенції, перелічені нижче. Процедуру визнання рішень, канали зносин, легалізацію документів і договори щодо юридичних осіб описано в довіднику про договори про правову допомогу; тут ці питання не повторюються.

Як обрати джерело за чотири кроки.

1. Чи є з державою двосторонній договір? Якщо ні — Закон «Про міжнародне приватне право» (розділи IX, X) і Гаазькі конвенції.

2. Чи є в договорі колізійна норма з потрібного питання? Якщо ні (14 договорів, останній стовпець таблиці визнання рішень) — те саме.
3. Чи є держава учасницею Гаазької конвенції 1996 року (діти) або 2007 року (аліменти)? Якщо так — конвенція має перевагу над договором.
4. Яка категорія — дієздатність, шлюб, діти чи спадкування? Відкривайте відповідну таблицю; для договорів СРСР — окремий розділ.

Що варто знати, перш ніж читати таблиці

Громадянство — головна прив'язка. Усі п'ятнадцять договорів з колізійними нормами визначають дієздатність за законом громадянства, умови шлюбу — за громадянством кожного з подружжя, розірвання шлюбу — за спільним громадянством на момент подання заяви. Місце проживання стає прив'язкою лише там, де громадянство різне або подружжя живе в різних державах. «Місце проживання» в таблицях подано так, як у тексті договору; договори не визначають цього поняття, і, на нашу думку, його слід тлумачити за законом суду.

Правило трьох місяців. В одинадцяти договорах суд держави проживання може визнати особу недієздатною лише після того, як суд держави громадянства три місяці не починає справу або не повідомляє свою думку, і лише з підстав, передбачених законом обох держав (Грузія, Естонія, Латвія, Узбекистан, В'єтнам, Північна Македонія, Чехія, Румунія, Куба, КНДР, договір 1982 року зі Словаччиною). Польща, Молдова і Литва описують умови інакше (ст. 22(2)–(3), 22(2)–(3), 23(2)), Туреччина обмежує суд місця проживання заходами захисту (ст. 19(2)).

Усиновлення: чий закон. Шість договорів підпорядковують усиновлення закону громадянства усиновлювача (Польща, Литва, Грузія, Естонія, Латвія, Словаччина 1982), сім — закону громадянства дитини (Молдова, Узбекистан, В'єтнам, Північна Македонія, Чехія, Куба, КНДР), два — обом законам (Туреччина, Румунія). Згоди дитини та її представників у більшості договорів визначає закон громадянства дитини. Гаазької конвенції 1993 року про міждержавне усиновлення Україна не ратифікувала.

Діти: Гаазька конвенція 1996 року має перевагу. У відносинах з державами-учасницями конвенції 1996 року (а це всі держави ЄС, Грузія, Туреччина, Молдова та інші) питання батьківської відповідальності, опіки над дітьми та заходів їх захисту вирішуються за конвенцією, яка за ст. 52 має перевагу над раніше укладеними договорами з тих самих питань. На нашу думку, клітинки «Батьки і діти» та «Опіка над дітьми» для цих держав варто читати лише після перевірки конвенції. Аліменти з держав-учасниць Гаазької конвенції 2007 року стягують за нею.

Спадкування: два підходи до рухомого майна. Сім договорів підпорядковують спадкування рухомого майна закону громадянства спадкодавця на момент смерті (Польща, Молдова, В'єтнам, Північна Македонія, Чехія, Румунія, КНДР), дев'ять — закону останнього місця проживання (Литва, Грузія, Естонія, Латвія, Узбекистан, Туреччина, Куба, Кіпр, Словаччина 1982). Нерухоме майно в усіх договорах — за законом місця знаходження, і за тією самою лінією ділиться компетенція органів. Відумерле майно: рухоме переходить державі громадянства, нерухоме — державі місця знаходження.

Форма заповіту. Усі договори, крім двох, визнають заповіт дійсним, якщо його форма відповідає закону громадянства заповідача або закону місця складення. Туреччина вимагає дотримання обох законів одночасно (ст. 32), Узбекистан підпорядковує і здатність, і форму закону місця проживання заповідача (ст. 47). З державами-учасницями Гаазької конвенції 1961 року діють ширші альтернативні прив'язки.

Визнання сімейних рішень. У тринадцяти договорах немайнові рішення — про розірвання шлюбу, опіку, встановлення батьківства — визнаються без окремого провадження, якщо немає суперечності з раніше ухваленим рішенням або винятковою компетенцією; у Польщі й Молдові для рішень несудових органів у сімейних справах передбачено процедуру (ст. 48(2) / 47(2)). Договір з Кіпром не містить колізійних норм у сімейних справах, але має норми про спадкування (ст. 18–19) і визначає компетенцію для цілей визнання рішень (ст. 17). Угорщина визнає немайнові рішення, але договір не передбачає їх виконання (ст. 16(2)).

Три застереження до текстів. Договори з Кубою (2003), Сенегалом (2013) і Марокко (2019) позначено *: дати набрання чинності в картках Верховної Ради немає, і ми не радимо на них покладатися без перевірки. Договір СРСР–ЧССР 1982 року чинний зі Словаччиною (докладно — в довіднику про правову допомогу). Договір з Чехією наведено в редакції Протоколу 2007 року (ст. 33, 33a, 36), хоча текст на сайті Верховної Ради розміщено без змін. В опублікованому українському тексті договору з Естонією у ст. 34(1), 35, 36 і 37(1) стоїть «спадкоємець» там, де в тотожних нормах договору з Грузією — «спадкодавець»; за змістом ідеться про спадкодавця, і це варто звірити з офіційним примірником.

Дієздатність, опіка над повнолітніми, безвісна відсутність

Назва держави веде на текст договору. Номери статей — за українськими текстами.

* — дата набрання чинності в картці Верховної Ради відсутня; не покладайтеся на договір без перевірки.

Договір	Дієздатність	Обмеження, недієздатність	Опіка над повнолітніми	Безвісна відсутність, оголошення померлим
Польща	громадянство, ст. 21(1)	суд і закон громадянства, ст. 22(1); суд місця проживання за умов ст. 22(2)–(3); невідкладні заходи, ст. 22(4)	орган і закон громадянства підопічного, ст. 31(1); відносини опікуна — закон органу, що встановив опіку, ст. 31(2); передача опіки, ст. 31(6)–(7)	безвісна відсутність — немає норми; оголошення померлим, факт смерті — суд і закон громадянства на час, коли за останніми відомостями особа була живою, ст. 23(1), (3); винятки суду іншої Сторони, ст. 23(2), (4)
Литва	громадянство, ст. 22(1)	закон і установи громадянства, ст. 23(1); установа місця проживання або місцеперебування за умов ст. 23(2); невідкладні заходи, ст. 23(4)	орган і закон громадянства підопічного, ст. 30(1); відносини опікуна — закон органу, що призначив опікуна, ст. 30(2); передача опіки, ст. 30(5)–(6)	установи громадянства на час, коли за останніми відомостями особа була живою, ст. 24(1); установи іншої Сторони за клопотанням осіб, які проживають на її території, якщо права ґрунтуються на її законодавстві, ст. 24(2); закон установи, ст. 24(3)

Договір	Дієздатність	Обмеження, недієздатність	Опіка над повнолітніми	Безвісна відсутність, оголошення померлим
Молдова	громадянство, ст. 21(1)	суд і закон громадянства, ст. 22(1); суд місця проживання за умов ст. 22(2)–(3); невідкладні заходи, ст. 22(4)	орган і закон громадянства підопічного, ст. 31(1); відносини опікуна — закон органу, що встановив опіку, ст. 31(2); передача опіки, ст. 31(6)–(7)	суд і закон громадянства на час, коли за останніми відомостями особа була живою, ст. 23(1), (3); винятки суду іншої Сторони лише для оголошення померлим і факту смерті, ст. 23(2), (4)
Грузія	громадянство, ст. 22(1)	право й установи громадянства, ст. 23(1); установа місця проживання — своє право після згоди чи мовчання 3 міс., ст. 23(2); невідкладно — ст. 23(4)	громадянство (орган і право), ст. 30(1); відносини опікуна — право Сторони органу, що призначив, ст. 30(2)	установи громадянства на час, коли особа за останніми відомостями була живою, ст. 24(1); установи другої Сторони за клопотанням осіб, що там проживають, ст. 24(2); право своєї держави, ст. 24(3)
Естонія	громадянство, ст. 22(1)	право й установи громадянства, ст. 23(1); установа місця проживання — своє право після згоди чи мовчання 3 міс., ст. 23(2); невідкладно — ст. 23(4)	громадянство (орган і право), ст. 30(1); відносини опікуна — право Сторони органу, що призначив, ст. 30(2)	установи громадянства на час, коли особа за останніми відомостями була живою, ст. 24(1); установи другої Сторони за клопотанням осіб, що там проживають, ст. 24(2); право своєї держави, ст. 24(3)
Латвія	громадянство, ст. 21(1)	право й установи громадянства, ст. 22(1); установа місця проживання чи місцеперебування — своє право після згоди чи мовчання 3 міс., ст. 22(2); невідкладно — ст. 22(4)	громадянство (установа і право), ст. 30(1); відносини опікуна — право Сторони установи, що призначила, ст. 30(2)	установи громадянства на час, коли особа за останніми відомостями була живою, ст. 23(1); установи другої Сторони за клопотанням осіб, що там проживають, ст. 23(2); право своєї держави, ст. 23(3)
Узбекистан	громадянство, ст. 23(1)	компетенція: суд громадянства, ст. 24(1); після трьох місяців без реакції — суд місця проживання, ст. 24(3); застосовне право прямо не визначене	громадянство підопічного, ст. 33(1); компетенція — держава громадянства, ст. 34; відносини — закон установи, що призначила, ст. 33(2)	компетенція: громадянство на час останніх даних про життя, ст. 25(1), також суд за клопотанням осіб, що проживають у його державі, ст. 25(2); право суду, ст. 25(3)
В’єтнам	громадянство, ст. 21(1)	суд і право громадянства, ст. 22(1); після трьох місяців без реакції — установа місця проживання чи місцеперебування за своїм законом, якщо підстави є і за законом громадянства, ст. 22(2)	громадянство підопічного (право і компетенція), ст. 30(1); відносини — закон органу, що призначив, ст. 30(2)	компетенція: громадянство на час останніх даних про життя, ст. 23(1); суд за заявою щодо нерухомості в його державі або чоловіка (дружини), що там мешкає, ст. 23(2), дія лише в цій державі, ст. 23(4); право суду, ст. 23(3)
Північна Македонія	громадянство, ст. 20(1)	закон і суд громадянства, ст. 21(1), (2); суд місця проживання, підстави за законом обох Сторін, якщо держава громадянства три місяці не повідомить про рішення, ст. 21(4)	встановлення, припинення: громадянство підопічного, ст. 22(1); обов’язок: громадянство опікуна, ст. 22(2); відносини: Сторона установи, що призначила, ст. 22(3); компетенція: громадянство підопічного, ст. 23(1)	компетенція: громадянство в день останніх відомостей, ст. 24(1); також установа місця проживання заінтересованої особи, з дією лише на своїй території, ст. 24(2), (4); право: власне, ст. 24(3)

Договір	Дієздатність	Обмеження, недієздатність	Опіка над повнолітніми	Безвісна відсутність, оголошення померлим
Туреччина	громадянство, ст. 18(1)	суд і закон громадянства, ст. 19(1), (3); заходи суду місця проживання і перебування, ст. 19(2)	громадянство, орган і закон, ст. 26(1); також органи місця проживання, перебування чи майна, ст. 26(1); відносини: Сторона органу, що призначив, ст. 26(2)	суд і закон громадянства на час останніх відомостей, ст. 20(1), (3); суд іншої Сторони у випадках ст. 20(2), з дією лише на її території, ст. 20(4)
Чехія	громадянство, ст. 22(1)	закон і суд громадянства, ст. 23(1), (2); суд місця проживання, підстави за законом обох Сторін, якщо суд громадянства три місяці бездіє, ст. 23(4); невідкладні заходи, ст. 23(5)	встановлення, припинення: громадянство підопічного, ст. 24(1); обов'язок: громадянство опікуна, ст. 24(2); відносини: Сторона органу, що призначив, ст. 24(3); компетенція: громадянство, ст. 25(1)	компетенція: громадянство в день останніх відомостей, ст. 27(1); також орган місця проживання заінтересованої особи, з дією лише на своїй території, ст. 27(2), (4); право: власне, ст. 27(3)
Румунія	громадянство, ст. 22(1)	законодавство і установи громадянства, ст. 23(1); установа за місцем проживання або місцезнаходженням — за своїм законодавством, якщо компетентна передала справу чи не висловилась за 3 місяці і підстави є також за законодавством громадянства, ст. 23(2); тимчасові заходи, ст. 23(4)	законодавство й установа опіки громадянства підопічного, ст. 30(1); відносини опікуна і підопічного — Сторона установи, що призначила, ст. 30(2); передача опіки, ст. 30(5), (6)	установи Сторони громадянства на час, коли за останніми відомостями особа була живою, ст. 24(1); також установи іншої Сторони за клопотанням заінтересованих осіб, що проживають там, ст. 24(2), наслідки лише на її території, ст. 24(3); законодавство своєї держави, ст. 24(4)
Куба*	громадянство, ст. 21(1)	установа і право громадянства, ст. 22(1); за її згодою або після трьох місяців мовчання — установа місця проживання чи місцезнаходження за своїм законом, якщо підстави є і за законом громадянства, ст. 22(2)	громадянство підопічного (право і компетенція), ст. 29(1); відносини — закон органу, що призначив, ст. 29(2)	компетенція: громадянство на час останніх відомостей про життя, ст. 23(1); установа за клопотанням осіб, що проживають у її державі, ст. 23(2); право установи, ст. 23(3)
КНДР	громадянство, ст. 21(1)	суд і право громадянства, ст. 22(1); після трьох місяців без реакції — установа місця проживання чи місцеперебування за своїм законом, якщо підстави є і за законом громадянства, ст. 22(2)	громадянство підопічного (право і компетенція), ст. 29(1); відносини — закон органу, що призначив, ст. 29(2)	компетенція: громадянство на час останніх даних про життя, ст. 23(1); установа за заявою осіб, що проживають у її державі, ст. 23(2), дія лише в цій державі, ст. 23(4); право установи, ст. 23(3)
Словаччина (договір СРСР–ЧССР 1982)	громадянство, ст. 19(1)	суд громадянства, ст. 20 (застосовне право прямо не вказано); суд місця проживання, якщо суд громадянства за 3 місяці не почне справу чи не сповістить думку, лише з підстав за законодавством обох Сторін, ст. 21(2); поновлення, ст. 22	законодавство громадянства підопічного, ст. 31(1); компетенція — установи громадянства підопічного, ст. 32; відносини опікуна і підопічного — Сторона установи, що призначила, ст. 31(2); передача опіки, ст. 34	установи Сторони громадянства на час, коли за останніми даними особа була в живих, ст. 23(1); також установи іншої Сторони за клопотанням заінтересованих осіб, що проживають там, ст. 23(2); законодавство своєї держави, ст. 23(3)

Шлюб і подружжя

«Умови шлюбу» — матеріальні умови (вік, перешкоди), «форма» — порядок укладення. У колонках про розірвання і недійсність наведено і застосовне право, і компетенцію.

* — дата набрання чинності в картці Верховної Ради відсутня; не покладайтеся на договір без перевірки.

Договір	Умови шлюбу	Форма шлюбу	Відносини подружжя	Розірвання шлюбу	Недійсність шлюбу
Польща	громадянство кожного, ст. 24(2)	місце укладення, ст. 24(1)	спільне громадянство на час подання клопотання, ст. 25(1); різне — місце проживання, а при проживанні в різних Сторонах — право Сторони суду, ст. 25(2); нерухомість — місце знаходження, ст. 25(5)	право: спільне громадянство в момент порушення справи, ст. 26(1); різне — місце проживання, при проживанні в різних Сторонах — право Сторони органу, ст. 26(2); компетенція: орган спільного громадянства, ст. 26(3); різне — орган місця проживання, при проживанні в різних Сторонах — обидві, ст. 26(4)	право, застосоване при укладенні шлюбу, ст. 27(1); компетенція за ст. 26, ст. 27(2)
Литва	громадянство кожного; крім того, перешкоди за законом місця укладення, ст. 25(1)	місце укладення, ст. 25(2)	постійне місце проживання, ст. 26(1); проживання в різних Сторонах при одному громадянстві — громадянство, ст. 26(2); різне громадянство і роздільне проживання — останнє спільне місце проживання, ст. 26(3); якщо його не було — закон установи, ст. 26(4)	право: громадянство подружжя до моменту подання заяви, ст. 27(1); різне громадянство і проживання в різних Сторонах — закон установи, ст. 27(2); компетенція: установи громадянства, також Сторони проживання, ст. 27(1); установи обох, ст. 27(2); різне громадянство при проживанні в одній Стороні — немає норми	закон, застосований при укладенні за ст. 25; компетенція за п. 1 і 2, ст. 27(3)
Молдова	громадянство кожного, ст. 24(2)	місце укладення, ст. 24(1)	спільне громадянство на час подання клопотання, ст. 25(1); різне — місце проживання, а при проживанні в різних Сторонах — право Сторони суду, ст. 25(2); нерухомість — місце знаходження, ст. 25(5)	право: спільне громадянство в момент порушення справи, ст. 26(1); різне — місце проживання, при проживанні в різних Сторонах — право Сторони органу, ст. 26(2); компетенція: орган спільного громадянства, ст. 26(3); різне — орган місця проживання, при проживанні в різних Сторонах — обидві, ст. 26(4)	право, застосоване при укладенні шлюбу, ст. 27(1); компетенція за ст. 26, ст. 27(2)
Грузія	громадянство кожного, ст. 25(1); крім того, перешкоди за законом місця укладення, ст. 25(1)	місце укладення, ст. 25(2)	спільне місце проживання, ст. 26(1); проживання в різних Сторонах: одне громадянство — громадянство, ст. 26(2); різне — останнє спільне місце проживання, ст. 26(3); не було — право установи, ст. 26(4)	спільне громадянство на момент подання заяви (право й установи), також установи спільного місця проживання в другій Стороні, ст. 27(1); різне громадянство і проживання в різних Сторонах — установи обох, своє право, ст. 27(2)	право, застосоване при укладенні за ст. 25; компетенція за ст. 27(1), (2), ст. 27(3)
Естонія	громадянство кожного, ст. 25(1); крім того, перешкоди за законом місця укладення, ст. 25(1)	місце укладення, ст. 25(2)	спільне місце проживання, ст. 26(1); проживання в різних Сторонах: одне громадянство — громадянство, ст. 26(2); різне — останнє спільне місце проживання, ст. 26(3); не було — право установи, ст. 26(4)	спільне громадянство на момент подання заяви (право й установи), також установи спільного місця проживання в другій Стороні, ст. 27(1); різне громадянство і проживання в різних Сторонах — установи обох, своє право, ст. 27(2)	право, застосоване при укладенні за ст. 25; компетенція за ст. 27(1), (2), ст. 27(3)

Договір	Умови шлюбу	Форма шлюбу	Відносини подружжя	Розірвання шлюбу	Недійсність шлюбу
Латвія	громадянство кожного, ст. 24(1); крім того, перешкоди за законом місця укладення, ст. 24(1)	місце укладення, ст. 24(2)	спільне проживання, ст. 25(1); проживання в різних Сторонах: одне громадянство — громадянство (лише особисті відносини), ст. 25(2); різне — останнє спільне місце проживання, ст. 25(3); не було — право установи, ст. 25(4); нерухоме — місце знаходження, ст. 25(5)	спільне громадянство на момент подання заяви, також установи спільного місця проживання в другій Стороні, ст. 26(1); різне громадянство і проживання в різних Сторонах — право установи, що розглядає, ст. 26(2)	право, застосоване при укладенні за ст. 24; компетенція за п. 1, 2, ст. 26(3)
Узбекистан	громадянство кожного, крім того перешкоди — місце укладення, ст. 26(1)	місце укладення, ст. 26(2)	спільне місце проживання, ст. 27(1); роздільно і одне громадянство — громадянство, ст. 27(2); роздільно і різне — останнє спільне місце проживання, ст. 27(3); інакше закон установи, ст. 27(4); нерухомість — місце знаходження, ст. 27(5)	спільне громадянство на момент заяви, ст. 28(1); різне — закон установи, ст. 28(2); компетенція: держава громадянства, також держава проживання обох, ст. 29(1); різне — проживання обох, при роздільному обидві Сторони, ст. 29(2)	право, застосоване при укладенні за ст. 26, ст. 30(1); компетенція за ст. 29, ст. 30(2)
В'єтнам	громадянство кожного, крім того перешкоди — місце укладення, ст. 24(1)	місце укладення, ст. 24(2)	спільне місце проживання, ст. 25(1); роздільно і одне громадянство — громадянство, ст. 25(2); роздільно і різне — останнє спільне місце проживання, ст. 25(3); інакше закон суду, ст. 25(4)	спільне громадянство в момент заяви (право і компетенція), також установи спільного проживання у другій Стороні, ст. 26(1); різне і роздільно — установи обох Сторін за своїм правом, ст. 26(2)	право, застосоване при укладенні за ст. 24; компетенція за п. 1, 2, ст. 26(3)
Північна Македонія	громадянство кожного, ст. 25(1); перешкоди: місце укладення, ст. 25(2)	місце укладення, ст. 25(2)	спільне місце проживання, ст. 26(1); у різних Сторонах: останнє спільне місце проживання, ст. 26(2); компетенція: Сторона застосовного права, ст. 26(3)	спільне громадянство в момент заяви: закон і установи цієї Сторони, ст. 27(1), (3); різне: спільне місце проживання, ст. 27(2), (4); у різних Сторонах: установи обох, закон Сторони установи, ст. 27(2), (4)	право, застосоване при укладенні, ст. 28(1); компетенція за ст. 27, ст. 28(2)
Туреччина	громадянство, ст. 21(1); крім того перешкоди за законом місця укладення, ст. 21(1)	місце укладення, ст. 21(2)	однакове громадянство: закон громадянства, ст. 22(1), (2); різне: спільне місце проживання, ст. 22(1); у різних Сторонах: останнє спільне, ст. 22(3); не мали спільного: закон суду, ст. 22(4)	однакове громадянство на день звернення: органи і закон цієї Сторони; якщо проживають в іншій Стороні: також її органи і закон, ст. 23(1); різне: спільне місце проживання, ст. 23(1); різне і проживання в різних Сторонах: органи обох, кожний своє законодавство, ст. 23(2)	місце укладення, ст. 23(3); юрисдикція за ст. 23(1), (2)

Договір	Умови шлюбу	Форма шлюбу	Відносини подружжя	Розірвання шлюбу	Недійсність шлюбу
Чехія	громадянство кожного, ст. 28(1); перешкоди: місце укладення, ст. 28(2)	місце укладення, ст. 28(2)	спільне місце проживання, ст. 29(1); у різних Сторонах: останнє спільне, ст. 29(2); не мали спільного на території Сторін: Сторона позову, ст. 29(3); компетенція, ст. 29(4)	спільне громадянство на час заяви: закон і органи цієї Сторони, ст. 30(1), (3); проживають у другій Стороні: органи обох, право громадянства, ст. 30(3); різне: спільне місце проживання, ст. 30(2), (4); у різних Сторонах: органи обох, своє право, ст. 30(2), (4)	право, застосоване при укладенні, ст. 31(1); компетенція за ст. 30, ст. 31(2)
Румунія	громадянство кожного, ст. 25(1); крім того, перешкоди за законодавством місця укладення, ст. 25(1)	місце укладення, ст. 25(2)	спільне громадянство, ст. 26(1), (2); різне громадянство: спільне місце проживання, ст. 26(4); проживання в різних Сторонах — останнє спільне місце проживання, ст. 26(3); інакше законодавство установи, що розглядає справу, ст. 26(5)	право за ст. 26 (ст. 27(1)); компетенція: установи Сторони, законодавство якої застосовується, у випадку ст. 26(5) — обох Сторін, ст. 26(6), 27(1)	законодавство за ст. 25 (ст. 27(2)); суди за ст. 26(6)
Куба*	громадянство кожного, крім того перешкоди — місце укладення, ст. 24(1)	місце укладення, ст. 24(2)	спільне місце проживання, ст. 25(1); роздільно і одне громадянство — громадянство, ст. 25(2); роздільно і різне — останнє спільне місце проживання, ст. 25(3); інакше закон установи, ст. 25(4)	спільне громадянство на момент заяви (право і компетенція), також установи місця проживання подружжя у другій Стороні, ст. 26(1); різне і роздільно — установи обох Сторін за своїм правом, ст. 26(2)	право, застосоване при укладенні за ст. 24; компетенція за п. 1, 2, ст. 26(3)
КНДР	громадянство кожного, крім того перешкоди — місце укладення, ст. 24(1)	місце укладення, ст. 24(2)	спільне місце проживання, ст. 25(1), (4); роздільно і одне громадянство — громадянство, ст. 25(2); роздільно і різне — останнє спільне місце проживання, ст. 25(3); без громадянства Сторін і спільного проживання — закон установи, ст. 25(5)	спільне громадянство на момент заяви (право і компетенція), також установи спільного проживання у другій Стороні, ст. 26(1); різне і роздільно — установи обох Сторін за своїм правом, ст. 26(2)	право, застосоване при укладенні за ст. 24; компетенція за п. 1, 2, ст. 26(3)
Кіпр	немає норми	немає норми	немає норми	право: немає норми; компетенція лише для цілей визнання (особистий статус, розірвання шлюбу прямо не названо): постійне проживання позивача, ст. 17(1)(f)	немає норми

Договір	Умови шлюбу	Форма шлюбу	Відносини подружжя	Розірвання шлюбу	Недійсність шлюбу
Словаччина (договір СРСР–ЧССР 1982)	громадянство кожного, ст. 24(1); крім того, перешкоди за законодавством місця укладення, ст. 24(1)	місце укладення, ст. 24(2)	спільне місце проживання, ст. 25(1); проживання в різних Сторонах при однаковому громадянстві — це громадянство, ст. 25(2); при різному громадянстві — останнє спільне місце проживання, ст. 25(3); не було спільного — законодавство установи, куди подано заяву, ст. 25(4)	спільне громадянство на момент подання заяви, ст. 26(1); різне — законодавство установи, що веде справу, ст. 26(2); компетенція: установи спільного громадянства на момент подання, а якщо обоє тоді проживають на території другої Сторони, також її, ст. 27(1); при різному громадянстві — місце проживання обох, при проживанні в різних Сторонах — установи обох, ст. 27(2)	законодавство за ст. 24, застосоване при укладенні, ст. 28(1); компетенція за ст. 25, ст. 28(2)

Батьки і діти, усиновлення, опіка над дітьми, утримання

Для держав-учасниць Гаазької конвенції 1996 року спершу перевіряйте конвенцію (див. вище).

* — дата набрання чинності в картці Верховної Ради відсутня; не покладайтеся на договір без перевірки.

Договір	Походження дитини	Батьки і діти	Усиновлення	Опіка над дітьми	Утримання
Польща	громадянство матері в момент народження; форма визнання — достатньо місця визнання, ст. 28(2); органи громадянства і місця проживання дитини, ст. 28(3)	громадянство дитини, ст. 28(1); органи громадянства і місця проживання дитини, ст. 28(3)	громадянство усиновителя під час подання клопотання, а при проживанні в іншій Стороні — її право, ст. 30(1); згоди — громадянство усиновлюваного, ст. 30(2); компетенція, ст. 30(5)	орган і закон громадянства дитини, ст. 31(1)	аліменти батьків — громадянство дитини, ст. 28(1); інші — закон і суд місця проживання заявника, ст. 29
Литва	громадянство дитини від народження, ст. 28(1); суди Сторони застосовуваного закону, ст. 28(5); також суди спільного проживання сторін, ст. 28(6)	спільне місце проживання, ст. 28(2); роздільне — громадянство дитини, ст. 28(3); позашлюбна дитина — громадянство дитини, ст. 28(4); компетенція, ст. 28(5)–(6)	громадянство усиновителя; за постійного місця проживання в іншій Стороні також її закон, ст. 29(1); згоди — громадянство дитини, ст. 29(3); компетенція, ст. 29(4)–(5)	орган і закон громадянства дитини, ст. 30(1)	немає норми про аліменти; загалом відносини батьків і дітей, ст. 28(2)–(4)
Молдова	громадянство матері в момент народження; форма визнання — достатньо місця визнання, ст. 28(2); органи громадянства дитини, ст. 28(3)	громадянство дитини, ст. 28(1); органи громадянства дитини, ст. 28(3)	громадянство усиновлюваного, ст. 30(1); установи його громадянства, ст. 30(2)	орган і закон громадянства дитини, ст. 31(1)	аліменти батьків — громадянство дитини, ст. 28(1); інші — закон і суд місця проживання заявника, ст. 29

Договір	Походження дитини	Батьки і діти	Усиновлення	Опіка над дітьми	Утримання
Грузія	громадянство дитини за народженням, ст. 28(1); суди — ст. 28(5), (6)	спільне місце проживання, ст. 28(2); інакше громадянство дитини, ст. 28(3); позашлюбна — громадянство дитини, ст. 28(4)	громадянство усиновителя під час подання клопотання; при місці проживання в другій Стороні — її право, ст. 29(1); згоди — закон громадянства усиновлюваного, ст. 29(2); компетенція — ст. 29(5)	громадянство (орган і право), ст. 30(1)	немає норми
Естонія	громадянство дитини за народженням, ст. 28(1); суди — ст. 28(5), (6)	спільне місце проживання, ст. 28(2); інакше громадянство дитини, ст. 28(3); позашлюбна — громадянство дитини, ст. 28(4)	громадянство усиновителя під час подання клопотання; при місці проживання в другій Стороні — її право, ст. 29(1); згоди — закон громадянства усиновлюваного, ст. 29(2); компетенція — ст. 29(5)	громадянство (орган і право), ст. 30(1)	немає норми
Латвія	громадянство дитини за народженням, ст. 27(1); суди — ст. 27(5), (6)	спільне місце проживання, ст. 27(2); інакше громадянство дитини, ст. 27(3); позашлюбна — громадянство дитини, ст. 27(4)	громадянство усиновителя; також право постійного місця проживання в другій Стороні, ст. 28(1); подружжя — ст. 28(2), (4); згоди — ст. 28(3); компетенція — ст. 28(6)–(9)	громадянство (установа і право), ст. 30(1)	місце проживання стягувача (право і суд), ст. 29
Узбекистан	громадянство дитини за народженням, ст. 31	спільне місце проживання, ст. 32(1); інакше громадянство дитини, ст. 32(2); позашлюбна дитина — громадянство дитини, ст. 32(3)	громадянство дитини на момент заяви, ст. 37(1); подружжя різного громадянства — обидва закони, ст. 37(3); компетенція — громадянство усиновлювача на момент заяви, ст. 37(4)	громадянство підопічного, ст. 33(1); компетенція — держава громадянства, ст. 34	аліменти з повнолітніх дітей — місце проживання заявника, ст. 32(4); інших норм немає
В’єтнам	громадянство дитини за народженням, ст. 28(1)	спільне місце проживання, ст. 27(1); інакше громадянство дитини, ст. 27(2)	громадянство дитини, ст. 29(1); подружжя різного громадянства — обидва закони, а при місці проживання в одній Стороні — її закон, ст. 29(3); компетенція — громадянство усиновлюваного, також спільне місце проживання, ст. 29(5)	громадянство підопічного (право і компетенція), ст. 30(1)	немає норми
Північна Македонія	громадянство, набуте при народженні, ст. 29(1); установи місця проживання чи перебування дитини, ст. 29(2)	громадянство дитини, закон і суд, ст. 30	громадянство дитини на момент заяви, закон і суд, ст. 32(1), (3)	окремої норми немає; громадянство підопічного, ст. 22(1), 23(1)	батьки і діти: місце проживання особи, що має право, закон і суд, ст. 31; інші види: немає норми

Договір	Походження дитини	Батьки і діти	Усиновлення	Опіка над дітьми	Утримання
Туреччина	однакове громадянство: закон громадянства; різне громадянство подружжя: спільне місце проживання, ст. 24(1); компетенція: Сторона застосовного права, місце проживання дитини, ст. 24(4), (5)	однакове громадянство: закон громадянства; інакше спільне місце проживання, ст. 24(1); роздільне проживання: Сторона батьків, ст. 24(2); батьки не в шлюбі, без спору: обидві Сторони, ст. 24(3)	громадянство дитини й усиновлювача, ст. 25(1); подружжя різного громадянства: обидві Сторони, ст. 25(3); суд громадянства, також орган спільного проживання, ст. 25(5)	окремої норми немає; громадянство, орган і закон, ст. 26(1)	немає норми
Чехія	громадянство, набуте при народженні, ст. 32(1); не встановлено: місце проживання чи перебування, ст. 32(2); органи місця проживання чи перебування, ст. 32(3)	громадянство дитини або, в інтересах неповнолітньої, місце проживання, ст. 33(1); суд місця проживання на час порушення справи і суд громадянства, ст. 33(2) (Протокол)	громадянство дитини на час заяви, ст. 36(1); суд місця проживання дитини на час заяви, ст. 36(3) (Протокол)	місце проживання дитини на час порушення справи, ст. 33a(1); відносини: місце проживання, ст. 33a(5); суд місця проживання і суд громадянства, ст. 33a(6) (Протокол)	батьки і діти: місце проживання особи, що має право, закон і суд, ст. 34; інші види: місце проживання заявника, закон і суд, ст. 35
Румунія	громадянство дитини на момент народження, ст. 28(1); компетенція, ст. 28(3)	громадянство дитини; може застосовуватися законодавство другої Сторони, де місце проживання дитини, якщо воно сприятливіше, ст. 28(2)	законодавство громадянства усиновлюваного та усиновителя, ст. 29(1); форма — місце усиновлення, ст. 29(2); компетенція — громадянство усиновлюваного на момент подачі клопотання, ст. 29(3)	законодавство й установа опіки громадянства підопічного, ст. 30(1); відносини опікуна і підопічного — Сторона установи, що призначила, ст. 30(2)	немає норми (лише загальна ст. 28(2): батьки і діти)
Куба*	громадянство дитини за народженням, ст. 27(1)	громадянство дитини, ст. 27(2)	громадянство усиновлюваного під час заяви, ст. 28(1); компетенція — суд тієї ж держави, також суд спільного місця проживання у другій Стороні, ст. 28(4)	громадянство підопічного (право і компетенція), ст. 29(1)	немає норми
КНДР	громадянство дитини за народженням, ст. 27(1); батьки не в шлюбі — громадянство дитини, ст. 27(4)	спільне місце проживання, ст. 27(2); інакше громадянство дитини, ст. 27(3)	громадянство дитини, ст. 28(1); подружжя різного громадянства — обидва закони, а при місці проживання в одній Стороні — її закон, ст. 28(3); компетенція — громадянство усиновлюваного, також спільне місце проживання, ст. 28(5)	громадянство підопічного (право і компетенція), ст. 29(1)	немає норми
Кіпр	немає норми	немає норми	немає норми	немає норми	право: немає норми; компетенція лише для цілей визнання: постійне проживання боржника, ст. 17(1)(g)

Договір	Походження дитини	Батьки і діти	Усиновлення	Опіка над дітьми	Утримання
Словаччина (договір СРСР–ЧССР 1982)	місце народження дитини, ст. 29(1); форма визнання — достатньо місця визнання, ст. 29(2); компетенція — суди місця проживання дитини, ст. 29(3)	постійне проживання дитини, ст. 30(1); компетенція, ст. 30(3)	громадянство усиновителя на момент подання заяви, ст. 35(1); згоди за ст. 35(2); подружжя різного громадянства — законодавство обох, ст. 35(3); компетенція — громадянство усиновителя на момент подання заяви, а у випадку п. 3 — останнє спільне місце проживання чи місцеперебування подружжя, ст. 35(4)	законодавство громадянства підопічного, ст. 31(1); компетенція — установи громадянства підопічного, ст. 32; відносини опікуна і підопічного — Сторона установи, що призначила, ст. 31(2)	аліменти з повнолітніх дітей — місце проживання особи, що претендує, ст. 30(2); компетенція, ст. 30(3); аліменти на дітей окремо немає норми (загальна ст. 30(1))

Визнання рішень у сімейних справах

Чи входять сімейні справи в обсяг договору і які рішення визнаються без окремого провадження. Процедура визнання, канали подання і строки — у довіднику про правову допомогу. Тут наведено всі 30 договорів, бо ці норми є і в договорах без колізійних правил. Останній стовпець показує, чи є в договорі колізійні норми взагалі.

* — дата набрання чинності в картці Верховної Ради відсутня; не покладайтеся на договір без перевірки.

Держава	Сімейні справи в обсязі договору	Рішення, що не потребують виконання	Колізійні норми в договорі
Китай	шлюбно-сімейні — цивільні справи, ст. 1	окремої норми немає; ст. 17	немає
Польща	цивільні (у т. ч. сімейні), ст. 48, 49	немайнові судові — без провадження, ст. 48(1); немайнові сімейні рішення несудових органів — за ст. 50–52, ст. 48(2)	є: сімейні і спадкові
Литва	цивільні і сімейні, ст. 42	опіка, запис актів громадянського стану тощо — без спеціального провадження, ст. 42	є: сімейні і спадкові
Молдова	цивільні (у т. ч. сімейні), ст. 47, 48	немайнові судові — ст. 47(1); немайнові сімейні рішення несудових органів — за ст. 49–51, ст. 47(2)	є: сімейні і спадкові
Грузія	сімейні є цивільними, ст. 1(3), 40(1)	опіка, реєстрація актів громадянського стану тощо, ст. 40(2)	є: сімейні і спадкові
Естонія	сімейні є цивільними, ст. 1(3), 40(1)	опіка, реєстрація актів громадянського стану тощо, ст. 40(2)	є: сімейні і спадкові
Латвія	цивільні, сімейні, трудові, ст. 46(1)	опіка, реєстрація актів громадянського стану тощо, ст. 46(2)	є: сімейні і спадкові
Монголія	сімейні — цивільні справи, ст. 1	окремої норми немає; ст. 17	немає
Узбекистан	цивільні і сімейні, ст. 52	ст. 53(1); опіка, органи актів запису, ст. 53(2)	є: сімейні і спадкові
В'єтнам	сімейні є цивільними, ст. 1(3), 41(1)	рішення установ юстиції, ст. 41(2)	є: сімейні і спадкові

Держава	Сімейні справи в обсязі договору	Рішення, що не потребують виконання	Колізійні норми в договорі
Північна Македонія	сімейні, ст. 2, 45	ст. 48	є: сімейні і спадкові
Туреччина	визначення цивільних справ немає; ст. 35	окремої норми немає	є: сімейні і спадкові
Чехія	сімейні, майнові і немайнові, ст. 1, 52	ст. 52, 55	є: сімейні і спадкові
Угорщина	немайнові цивільні — лише визнаються, ст. 16(2)	ст. 16(2)	немає
Румунія	сімейні є цивільними, ст. 1(3), 40(1)	опіка, реєстрація актів цивільного стану тощо, ст. 40(2)	є: сімейні і спадкові
Греція	сімейні, ст. 1(3), 20(1)	особистий статус — без спеціального провадження, ст. 20(3)	немає
Куба*	сімейні є цивільними, ст. 1(3), 39(1)	ст. 39(2)	є: сімейні і спадкові
КНДР	визначення немає; ст. 39(1)	ст. 39(2)	є: сімейні і спадкові
Болгарія	сімейні, майнові і немайнові, ст. 1(1), 19	ст. 22(2)	немає
Іран	сімейні не згадано; ст. 22(1)	ст. 22(2)	немає
Кіпр	включаючи сімейні; мирові угоди у сімейних справах, ст. 20	окремої норми немає	лише спадкові (ст. 18–19)
Лівія	сімейні окремо не названо; ст. 22	ст. 27	немає
Сирія	сімейні окремо не названо; ст. 22	окремої норми немає	немає
ОАЕ	цивільні, комерційні та сімейні, ст. 19(1)	окремої норми немає	немає
Індія	цивільні та господарські; ст. 15(1)	ст. 15(2)	немає
Сенегал*	цивільні; виняток із запобіжних заходів — для аліментів, ст. 22(2)	окремої норми немає	немає
Бразилія	цивільні, комерційні, адміністративні, ст. 1, 19	окремої норми немає	немає
Йорданія	цивільні і комерційні, ст. 14	окремої норми немає	немає
Марокко*	цивільні і комерційні; виняток із запобіжних заходів — для аліментів, ст. 19(2)(b)	окремої норми немає	немає
Словаччина (договір СРСР–ЧССР 1982)	майнові, ст. 54	немайнові, опіка, розірвання шлюбу, ст. 53	є: сімейні і спадкові

Спадкування: застосовне право і заповіт

* — дата набрання чинності в картці Верховної Ради відсутня; не покладайтеся на договір без перевірки.

Договір	Рухоме майно	Нерухоме майно	Кваліфікація майна	Здатність заповідати	Форма заповіту
Польща	громадянство спадкодавця в момент смерті, ст. 37(1)	місце знаходження, ст. 37(2)	закон місця знаходження, ст. 37(3)	громадянство в момент складення або відміни, ст. 39(1)	громадянство в момент складення або відміни; достатньо місця складення або відміни, ст. 39(2)
Литва	постійне місце проживання спадкодавця, ст. 35(1)	місце знаходження, ст. 35(2)	немає норми	немає колізійної норми; зрівняння в правах, ст. 34	громадянство на момент складання; достатньо місця складання; так само для скасування, ст. 37
Молдова	громадянство спадкодавця в момент смерті, ст. 37(1)	місце знаходження, ст. 37(2)	закон місця знаходження, ст. 37(3)	громадянство в момент складення або відміни, ст. 39(1)	громадянство в момент складення або відміни; достатньо місця складення або відміни, ст. 39(2)
Грузія	останнє постійне місце проживання спадкодавця, ст. 34(1)	місце знаходження, ст. 34(2)	немає норми	немає колізійної норми; зрівняння з громадянами другої Сторони, ст. 34(3)	громадянство на момент складання; достатньо місця складання; те саме для скасування, ст. 36
Естонія	останнє постійне місце проживання «спадкоємець» [так у тексті], ст. 34(1)	місце знаходження, ст. 34(2)	немає норми	немає колізійної норми; зрівняння з громадянами другої Сторони, ст. 34(3)	громадянство на момент складання («спадкоємець» [так у тексті]); достатньо місця складання; те саме для скасування, ст. 36
Латвія	останнє постійне місце проживання спадкодавця, ст. 36(1)	місце знаходження, ст. 36(2)	закон місця знаходження речі, ст. 36(3)	немає колізійної норми; зрівняння з громадянами другої Сторони, ст. 35	громадянство на момент складання, скасування або зміни; достатньо місця складання, ст. 38
Узбекистан	останнє місце проживання спадкодавця, ст. 45(1)	місце знаходження, ст. 45(2)	місце знаходження, ст. 38(1) (норма про право власності)	місце проживання заповідача на момент складання, ст. 47	місце проживання заповідача на момент складання, ст. 47
В'єтнам	громадянство спадкодавця на момент смерті, ст. 34(1)	місце знаходження, ст. 34(2)	немає норми	громадянство під час складання або скасування, ст. 36(1)	громадянство на момент складання; достатньо місця складання, ст. 36(2)
Північна Македонія	громадянство на час смерті, ст. 34(1)	місце знаходження, ст. 34(2)	закон місця знаходження, ст. 34(3)	громадянство на час складення чи скасування, ст. 36(1)	громадянство на час складання чи скасування або місце складення (альтернативно), ст. 36(3)
Туреччина	останнє постійне місце проживання, ст. 30(1)	місце знаходження, ст. 30(2)	немає норми	немає норми	громадянство на момент складання і, крім того, місце складення (кумулятивно), ст. 32
Чехія	громадянство на час смерті, ст. 38(1)	місце знаходження, ст. 38(2)	закон місця знаходження, ст. 38(3)	громадянство на час складання чи скасування, ст. 40(1)	громадянство на час складання чи скасування; достатньо місця складання (альтернативно), ст. 40(2)

Договір	Рухоме майно	Нерухоме майно	Кваліфікація майна	Здатність заповідати	Форма заповіту
Румунія	громадянство на момент смерті, ст. 34(1)	закон місця знаходження, ст. 34(2)	у главі про спадкування немає норми; загальна: місце знаходження майна, ст. 31(2)	немає колізійної норми; прирівняння до громадян другої Сторони, що проживають там, щодо майна на її території, ст. 34(3); загальна дієздатність — громадянство, ст. 22(1)	громадянство на момент складання, зміни, скасування; достатньо місця складання, зміни, скасування, ст. 36
Куба*	останнє постійне місце проживання, ст. 33(1)	місце знаходження, ст. 33(2)	місце знаходження, ст. 33(3)	немає норми (рівність резидентів, ст. 33(4))	громадянство на момент складання; достатньо місця складання, ст. 35
КНДР	громадянство спадкодавця на момент смерті, ст. 33(1)	місце знаходження, ст. 33(2)	немає норми	громадянство на момент складання або скасування, ст. 35(1)	громадянство на момент складання або скасування; достатньо місця складання, ст. 35(2)
Кіпр	останнє постійне місце проживання спадкодавця, ст. 18(1)	закон місця знаходження, ст. 18(2)	немає норми	немає норми	альтернативно громадянство заповідача або місце складення, ст. 19 (те саме для скасування чи зміни)
Словаччина (договір СРСР–ЧССР 1982)	останнє постійне місце проживання, ст. 40(1)	закон місця знаходження, ст. 40(2)	закон місця знаходження майна, ст. 40(3)	громадянство на момент складання або скасування, ст. 42(1)	громадянство на момент складання; достатньо місця складання; так само щодо скасування, ст. 42(2)

Спадкування: компетенція, відумерле майно, консул

Компетенція щодо рухомого майна йде за тією самою прив’язкою, що й застосовне право; щодо нерухомого — завжди органи місця знаходження. Більшість договорів дозволяє за згодою всіх спадкоємців вести справу про рухоме майно в державі його знаходження.

* — дата набрання чинності в картці Верховної Ради відсутня; не покладайтеся на договір без перевірки.

Договір	Компетенція	Відумерле майно	Консул, охорона, видача спадщини
Польща	рухоме — органи громадянства в момент смерті, ст. 41(1); нерухоме — місце знаходження, ст. 41(2); усе рухоме в іншій Стороні — її орган за заявою і згодою всіх відомих спадкоємців, ст. 41(3)	рухоме — Стороні громадянства в момент смерті; нерухоме — Стороні місця знаходження, ст. 38	немає норми
Литва	рухоме — установи останнього постійного місця проживання, ст. 38(1); усе рухоме в іншій Стороні — її установи за заявою і згодою всіх спадкоємців, ст. 38(2); нерухоме — місце знаходження, ст. 38(3)	рухоме — державі громадянства в момент смерті; нерухоме — державі місця знаходження, ст. 36	охорона за законом місця знаходження, повідомлення консула, передача рухомого майна на вимогу консульської установи, ст. 39; представництво консулом, ст. 40; видача через консульську установу за умов ст. 41

Договір	Компетенція	Відумерле майно	Консул, охорона, видача спадщини
Молдова	рухоме — органи громадянства в момент смерті, ст. 41(1); нерухоме — місце знаходження, ст. 41(2); усе рухоме в іншій Стороні — її орган за заявою і згодою всіх відомих спадкоємців, ст. 41(3)	рухоме — Стороні громадянства в момент смерті; нерухоме — Стороні місця знаходження, ст. 38	немає норми
Грузія	рухоме — останнє постійне місце проживання, ст. 37(1); усе рухоме в іншій Стороні — її установи за заявою і згодою спадкоємців, ст. 37(2); нерухоме — місце знаходження, ст. 37(3); спори, ст. 37(4)	рухоме — держава громадянства на момент смерті; нерухоме — держава місця знаходження, ст. 35	охорона, повідомлення консула, передача рухомого і документів, ст. 38; видача через представництво або консульську установу, умови, ст. 39
Естонія	рухоме — останнє постійне місце проживання («спадкоємець» [так у тексті]), ст. 37(1); усе рухоме в іншій Стороні — її установи за заявою і згодою спадкоємців, ст. 37(2); нерухоме — місце знаходження, ст. 37(3); спори, ст. 37(4)	рухоме — держава громадянства на момент смерті («спадкоємець» [так у тексті]); нерухоме — держава місця знаходження, ст. 35	охорона, повідомлення консула, передача рухомого і документів, ст. 38; видача через представництво або консульську установу, умови, ст. 39
Латвія	рухоме — останнє постійне місце проживання, ст. 39(1); усе рухоме в іншій Стороні — її установи за заявою і згодою спадкоємців, ст. 39(2); нерухоме — місце знаходження, ст. 39(3); спори, ст. 39(4)	рухоме — держава громадянства на момент смерті; нерухоме — держава місця знаходження, ст. 37	відкриття заповіту, ст. 40; охорона, сповіщення консульства, передача рухомого і документів, ст. 41(1)–(5); видача, умови, ст. 41(6)–(8)
Узбекистан	рухоме — останнє місце проживання на момент смерті, ст. 48(1); нерухоме — місце знаходження, ст. 48(2); також спори, ст. 48(3)	рухоме — Сторона громадянства на момент смерті; нерухоме — Сторона місця знаходження, ст. 46	представництво без довіреності, крім відмови від спадщини, ст. 49; охорона, повідомлення консула, ст. 50; передача через консула після розрахунків, ст. 51
В'єтнам	рухоме — громадянство на момент смерті, ст. 37(1); за згоди всіх спадкоємців місце знаходження всього рухомого, ст. 37(2); нерухоме — місце знаходження, ст. 37(3); також спори, ст. 37(4)	рухоме — держава громадянства спадкодавця; нерухоме — держава місця знаходження, ст. 35	охорона, повідомлення консула, передача рухомого майна на його вимогу, представництво без доручення, ст. 38; видача через консула після розрахунків, ст. 39
Північна Македонія	рухоме: громадянство в момент смерті, ст. 37(1); нерухоме: місце знаходження, ст. 37(2)	рухоме: держава громадянства на момент смерті; нерухоме: держава місця знаходження, ст. 35	повідомлення консула, ст. 38; охорона, участь консула, ст. 39; видача, ст. 40
Туреччина	рухоме: останнє постійне місце проживання, ст. 33(1); все рухоме в іншій Стороні: її установи за згодою всіх спадкоємців, ст. 33(2); нерухоме: місце знаходження, ст. 33(3)	немає спадкоємця на території другої Сторони: держава місця знаходження майна, рухомого і нерухомого, ст. 31	охорона, ст. 34; консул, видача: немає норми
Чехія	рухоме: громадянство на час смерті, ст. 41(1); все рухоме в другій Стороні: її орган за згоди всіх відомих спадкоємців, ст. 41(3); нерухоме: місце знаходження, ст. 41(2)	рухоме: Сторона громадянства на час смерті; нерухоме: Сторона місця знаходження, ст. 39	повідомлення, ст. 42; речі в поїздці, ст. 43; представництво консулом, ст. 44; охорона, ст. 45; відкриття заповіту, ст. 46; видача, ст. 47
Румунія	рухоме — установи громадянства в момент смерті, ст. 37(1); нерухоме — установи місця знаходження, ст. 37(2)	рухоме — держава громадянства на момент смерті; нерухоме — держава місця знаходження, ст. 35	охорона, ст. 38(1); повідомлення консула, ст. 38(2); передача майна і документів на вимогу консула, ст. 38(3); представництво без особливого доручення, ст. 38(4); речі померлого в поїздці, ст. 38(5); передача спадкоємцям або консулу, умови, ст. 39

Договір	Компетенція	Відумерле майно	Консул, охорона, видача спадщини
Куба*	рухоме — останнє постійне місце проживання, ст. 36(1); за згоди всіх спадкоємців місце знаходження всього рухомого, ст. 36(2); нерухоме — місце знаходження, ст. 36(3); також спори, ст. 36(4)	рухоме — держава громадянства на момент смерті; нерухоме — держава місця знаходження, ст. 34	охорона, повідомлення консула, передача рухомого майна на його вимогу, представництво без доручення, ст. 37; передача через консула після розрахунків, ст. 38
КНДР	рухоме — громадянство на момент смерті, ст. 36(1); за згоди всіх спадкоємців місце знаходження всього рухомого, ст. 36(2); нерухоме — місце знаходження, ст. 36(3); також спори, ст. 36(4)	рухоме — держава громадянства на момент смерті; нерухоме — держава місця знаходження, ст. 34	охорона, повідомлення консула, передача рухомого майна на його вимогу, представництво без доручення, ст. 37; видача через консула після розрахунків, ст. 38
Кіпр	лише для цілей визнання: постійне проживання померлого або основна частина майна на час смерті, ст. 17(1)(h); місце знаходження нерухомості, ст. 17(1)(i)	немає норми	немає норми (рівні права громадян щодо одержання майна і при відкритті спадщини, крім обмежень для іноземців, ст. 18(3))
Словаччина (договір СРСР–ЧССР 1982)	рухоме — місце проживання на час смерті, ст. 43(1); нерухоме — місце знаходження, ст. 43(2); також спори, ст. 43(3)	рухоме — Сторона громадянства на момент смерті; нерухоме — Сторона місця знаходження, ст. 41	представництво консулом без спеціальної довіреності, крім відмови від спадщини, ст. 44; охорона, участь консула, ст. 45; речі при короткочасному перебуванні, ст. 46; розпечатання заповіту, ст. 47; видача спадкоємцям через консула, умови, ст. 48

Договори СРСР за правонаступництвом

З дев’яти договорів СРСР, які Україна застосовує за правонаступництвом, сімейні або спадкові колізійні норми мають лише договори з Албанією 1958 року, Югославією 1962 року (застосування підтверджено щодо Сербії), Фінляндією 1978 року та Італією 1979 року; договір з Іраком 1973 року містить лише процедуру у спадкових справах. Договори з Австрією, Алжиром, Єменом і Тунісом таких норм не мають. Текстів цих договорів на сайті Верховної Ради немає; статті наведено за офіційними публікаціями (Югославія) або за перекладами ООН і неофіційними копіями російських текстів, тому перед застосуванням норму слід звірити з публікацією, на яку веде назва держави в кожному рядку (докладніше про тексти і статус — у довіднику про правову допомогу). Договір 1982 року зі Словаччиною — у таблицях вище.

Дієздатність, опіка, безвісна відсутність

Договір	Дієздатність	Опіка, піклування	Безвісна відсутність, оголошення померлим
Албанія · UNTS, т. 328	громадянство, ст. 24	компетенція — Сторона громадянства підопічного, ст. 30(1); відносини опікуна і підопічного — закон органу, що призначив, ст. 30(2); обов’язок прийняти опіку — громадянство опікуна, ст. 30(3); невідкладні заходи, ст. 31; передача опіки, ст. 32	компетенція — Сторона останнього відомого громадянства, ст. 29(1); установи іншої Сторони за заявою заінтересованих осіб, що проживають на її території, ст. 29(2); застосовне право — закон суду, ст. 29(3)

Договір	Дієздатність	Опіка, піклування	Безвісна відсутність, оголошення померлим
Югославія · Službeni list FNRJ, MU № 5/1963	громадянство, ст. 25	компетенція і умови — громадянство підопічного, ст. 32(1)–(2); відносини — закон органу, що призначив, ст. 32(3); обов'язок прийняти — громадянство опікуна, ст. 32(4); визнання рішень щодо власних громадян, ст. 32(5); невідкладні заходи, ст. 33; передача, ст. 34	суд Сторони останнього громадянства, ст. 35(1); суд іншої Сторони за заявою заінтересованих осіб, ст. 35(2); право — громадянства або суду, ст. 35(3); наслідки рішення за ст. 35(2) — лише на території Сторони суду, ст. 35(4)
Фінляндія · UNTS, т. 1241	немає норми	немає норми	лише умови визнання рішення, ст. 21: громадянство на момент, коли особу востаннє бачили живою, або останній доміцилій і заява особи, чиї права ґрунтуються на законі цієї Сторони, зокрема на її колізійних нормах

Шлюб і подружжя

Договір	Умови шлюбу	Форма шлюбу	Відносини подружжя	Розірвання шлюбу	Недійсність шлюбу
Албанія · UNTS, т. 328	немає норми	немає норми	немає норми	лише визнання без подальшого провадження, ст. 25 (і рішень, винесених до набрання чинності договором)	ст. 25
Югославія · Službeni list FNRJ, MU № 5/1963	немає норми	немає норми	немає норми	лише визнання, ст. 48(5), 54 (рішення щодо власних громадян Сторони суду)	ст. 48(5), 54
Фінляндія · UNTS, т. 1241	закон місця укладення, якщо один із подружжя є громадянином або має там доміцилій, ст. 22(2)	закон місця укладення, ст. 22(1)	немає норми	лише умови визнання, ст. 23(1); підстави відмови, ст. 23(2)	ст. 23 (разом із сепарацією)
Італія · Legge 766/1985, GU n. 303	немає норми	немає норми	немає норми	лише визнання: рішення про розірвання шлюбу охоплені загальною нормою про цивільні, у тому числі сімейні, справи, ст. 19(1); у справах про особистий статус виключно компетентний суд Сторони громадянства особи на день пред'явлення позову, ст. 24(2)(b)	окремої норми немає; статусні рішення визнаються за ст. 19(2), компетенція — ст. 24(2)(b)

Батьки і діти, усиновлення, утримання

Договір	Походження дитини	Батьки і діти	Усиновлення	Опіка над дітьми	Утримання
Албанія · UNTS, т. 328	громадянство дитини за народженням, ст. 26; підсудність, ст. 28	дитина, народжена поза зареєстрованим шлюбом: громадянство дитини, ст. 27	громадянство усиновлювача, ст. 33(1); згода держави громадянства дитини, ст. 33(2); подружжя різного громадянства — закони обох Сторін, ст. 33(3); компетенція, ст. 33(4)	ст. 30–32 (окремо від повнолітніх не виділено)	немає норми; рішення — за ст. 44

Договір	Походження дитини	Батьки і діти	Усиновлення	Опіка над дітьми	Утримання
Югославія · Službeni list FNRJ, MU № 5/1963	громадянство дитини за народженням, ст. 26; підсудність, ст. 28	дитина, народжена поза шлюбом: громадянство дитини, ст. 27	лише коли усиновлювач і усиновлюваний — громадяни однієї Сторони: її закон, ст. 29; компетенція, ст. 30; визнання, ст. 31	ст. 32–34	немає норми; рішення — за ст. 48
Італія · Legge 766/1985, GU n. 303	визнання рішень про визнання батьківства, ст. 19(2)	немає норми	визнання рішень про усиновлення, ст. 19(2)	визнання рішень про опіку і піклування, ст. 19(2)	лише підсудність: місце проживання позивача, ст. 24(1)(e)

Спадкування

Договір	Рухоме майно	Нерухоме майно	Здатність заповідати	Форма заповіту	Компетенція	Відумерле майно	Консул, охорона, видача
Албанія · UNTS, т. 328	громадянство спадкодавця в момент смерті, ст. 36(1)	місце знаходження, ст. 36(2)	громадянство в момент волевиявлення, ст. 37(1)	громадянство на час складення; достатньо закону місця складення, ст. 37(2)	ст. 38	немає норми	ст. 39–43
Югославія · Službeni list FNRJ, MU № 5/1963	громадянство спадкодавця в момент смерті, ст. 37(1)	місце знаходження, ст. 37(2)	немає колізійної норми; рівність, ст. 36	громадянство або місце складення, ст. 38	ст. 39	рухоме — Сторона громадянства, нерухоме — місце знаходження, ст. 46	ст. 40–45
Фінляндія · UNTS, т. 1241	немає колізійної норми; рівність, ст. 24	немає колізійної норми; рівність, ст. 24	рівність, ст. 24	альтернативно: місце складення, громадянство або доміцилій, нерухоме — місце знаходження, ст. 25	немає норми	немає норми	немає норми
Ірак (англ. переклад ООН) · UNTS, т. 941	немає норми	немає норми	немає норми	немає норми	немає норми	немає норми	лише процедура, ст. 37–39

Конвенції, які діють поверх договорів

Дати — за статусними таблицями Гаазької конференції (HCCH). Повний перелік конвенцій з міжнародного приватного права — в окремому довіднику.

Акт	Для України	Центральний орган	Примітка
Гаазька конвенція про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, 1980	приєднання 02.06.2006 · чинна з 01.09.2006	Центральний орган — Мін'юст	повернення дитини, а не визнання рішень про опіку
Гаазька конвенція про юрисдикцію, право, що застосовується, визнання, виконання та співробітництво щодо батьківської відповідальності та заходів захисту дітей, 1996	приєднання 03.04.2007 · чинна з 01.02.2008	Центральний орган — Національна соціальна сервісна служба	у відносинах з державами-учасницями має перевагу над двосторонніми договорами щодо дітей (ст. 52) — на нашу думку, її слід перевіряти першою
Гаазька конвенція про міжнародне стягнення аліментів на дітей та інших видів сімейного утримання, 2007	ратифікація 24.07.2013 · чинна з 01.11.2013	Центральний орган — Мін'юст	визнання і виконання рішень про аліменти з державами-учасницями
Гаазька конвенція про колізії законів, що стосуються форми заповідальних розпоряджень, 1961	приєднання 15.03.2011 · чинна з 14.05.2011	—	альтернативні прив'язки форми заповіту ширші, ніж у двосторонніх договорах
Гаазька конвенція про захист дітей та співробітництво з питань міждержавного усиновлення, 1993	Україна не є учасницею	—	усиновлення — лише за двосторонніми договорами і Законом про МПП
Гаазька конвенція про визнання розлучень і рішень про окреме проживання подружжя, 1970	Україна не є учасницею	—	визнання іноземних розлучень — за двосторонніми договорами або ст. 462 ЦПК
Мінська конвенція про правову допомогу і правові відносини у цивільних, сімейних і кримінальних справах, 1993	припинена для України 29.12.2023 (Закон № 2783-IX)	—	з Азербайджаном, Вірменією, Казахстаном, Киргизстаном, Таджикистаном і Туркменістаном договору про сімейні та спадкові колізії немає

Чого тут немає

Чотирнадцять двосторонніх договорів не містять колізійних норм про сімейні чи спадкові відносини: Китай, Монголія, Угорщина, Греція, Болгарія, Іран, Лівія, Сирія, ОАЕ, Індія, Сенегал*, Бразилія, Йорданія, Марокко*. З цими державами застосовне право визначає Закон «Про міжнародне приватне право», а договір дає лише процедуру (визнання рішень у сімейних справах див. у таблиці вище). Довідник не охоплює міжнародне викрадення дітей за Гаазькою конвенцією 1980 року, кримінальні та адміністративні аспекти, а також внутрішнє сімейне право держав-партнерів.

Як ми можемо допомогти

Ми готуємо правові висновки про застосовне право у сімейних і спадкових справах з іноземним елементом, супроводжуємо визнання іноземних рішень про розірвання шлюбу, опіку та аліменти в Україні й відкриття спадщини за кордоном, а також працюємо українським радником поруч із провідною юридичною фірмою клієнта. Див. сторінку практики «Вирішення спорів».

Якщо ви знаєте про договір або зміну, яких тут ще немає, напишіть нам — ми оновимо сторінку.

Суміжні матеріали

- Довідник: договори України про правову допомогу та визнання судових рішень
- Довідник: конвенції з міжнародного приватного права, чинні для України
- Двосторонні договори про правову допомогу як приклад уніфікації норм міжнародного цивільного процесу (Г. Цірат, 2012)

Довідник не є юридичною консультацією. Дані станом на 8 листопада 2026 року; джерела — українські тексти договорів на сайті Верховної Ради України і статусні таблиці Гаазької конференції з міжнародного приватного права.